

“Covid-19 Salgınına İlişkin Önlemlerde Gecikmenin Maliyeti” Raporu

20 Nisan 2020

İçindekiler

---

3 **Dünyada Covid-19 Salgını ile Mücadele ve Alınan Önlemler**

Çin
İtalya
İspanya
Fransa
Rusya
İngiltere
Almanya
Türkiye
Değerlendirme

---

23 **Salgının Dünya ve Türkiye'deki Etkileri**

Ekonomiye Muhtemel Etkiler
İstanbul'u Bekleyen Olasılıklar

Senaryo 1 - Hemen Sokağa
Çıkma Yasağı İlan Edilmesi ve Sıkı
Karantinaya Geçilmesi
Senaryo 2 - Kesintisiz Sokağa Çıkma
Yasağı İlan Edilmemesi

---

35 **Genel Değerlendirme**

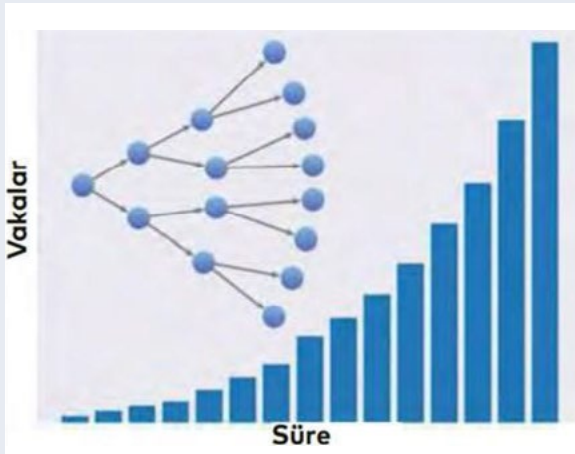
Dünyada Covid-19 Salgını ile Mücadele ve Alınan Önlemler

Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart'ta küresel salgın (pandemi) ilan ettiği COVID-19'un ilk vakaları 31 Aralık 2019'da Çin'in Vuhan kentinde görülmüştür. Çin'deki ilk vakaların bildirim tarihinden yaklaşık bir ay sonra Ocak ayı sonlarında, Avrupa'da COVID-19 vakaları görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de ilk vakanın tespit edildiği resmi makamlarca 10 Mart'ta duyurulmuştur. 13 Ocak tarihinde ise Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü, "Çin hariç dünyanın geri kalanından bildirilen daha fazla vaka ve ölüm sayılarıyla Avrupa'nın artık COVID-19 pandemisinin merkez üssü haline geldiğini" açıklamıştır. 24 Mart'ta yapılan açıklamada da virüsün yeni merkez üssünün ABD olabileceği bildirilmiştir. 20 Nisan 2020 itibarı ile tüm dünyadaki vaka sayısı yaklaşık 2,5 milyon ve ölüm sayısı yaklaşık 170 bindir.

Son derece hızlı ve temas yoluyla yayıldığı bilinen COVID-19 virüsünün yayılımının önlenmesi, salgınla mücadelenin en önemli unsurudur. Teması azaltmak amacıyla alınacak önlemlerin başında "sosyal mesafelenme" gelmektedir. Semptom göstermeyen vakaların yayılmadaki rolü sosyal mesafenin korunmasının önemini göstermektedir. COVID-19 vaka ve ölüm sayılarının üstel (eksponansiyel) artış gösterdiği bilinmektedir. Her bir kişinin iki kişiye virüs bulaştırdığı durumdaki üstel artış* aşağıdaki gibidir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca 3 Nisan 2020 tarihli açıklamasında Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre 1 kişinin ortalama 2,6 kişiye virüs bulaştırdığını ancak bu sayının İstanbul'da 1 kişinin 16 kişiye virüs bulaştırdığı şeklinde izlendiğini ifade etmiştir. Bu durum İstanbul'da sosyal mesafenin sağlanması için son derece katı önlemlerin alınmasının zorunluluğuna işaret etmektedir.

Tüm dünyayı etkisi altına alan salgınla mücadelede ülkeler birbirinden farklı önlemler almaktadır. En kapsamlı önlem olan sokağa çıkma yasağı ve sıkı karantina uygulamalarına daha erken tarihlerde geçilmesinin COVID-19 salgınının yayılma hızını düşürdüğü ve hayatın normale dönmesine kadar geçecek süreyi de kısalttığı uluslararası örneklerin incelemesiyle açıkça görülmektedir. Sokağa çıkma tedbirlerinin erken alınması aynı süre zarfında hasta olup yoğun bakım ihtiyacı olacak hasta sayılarının azalmasını, böylece sağlık sisteminin kapasitesinin üzerine çıkılmadan salgınla mücadele edilmesini sağlamaktadır. Kapsamlı sokağa çıkma yönünde karar almaktaki her bir günlük gecikmenin kısa süre sonra vaka sayısındaki artışı birikimli biçimde katlanarak artırdığı ve bedelinin ağır olduğu görülmektedir.

İlk vakanın görüldüğü ve ivedilikle 23-24 Ocak tarihlerinde alınan kararlarla kapsamlı sokağa çıkma yasağının uygulandığı Çin'in Hubei eyaletinde karantina kararından yaklaşık 3 hafta sonra 15 Şubat'tan itibaren günlük yeni vaka sayısının düzenli olarak azalmaya başladığı gözlemlenmiştir. Tam 76 gün sonra 8 Nisan tarihi itibarıyla şehirler ve eyaletler arası ulaşım yasakları kalkmış ve hayat normale dönmeye başlamıştır. 8 Nisan itibarıyla Hubei bölgesinde yeni vaka görülmediği bildirilmiştir.

Öte yandan sokağa çıkma yasağı ve karantina uygulamalarına geç başlayan İngiltere gibi ülkelerde bu tür önlemler almaktaki gecikmesine hem vaka sayısının çok daha fazla yükselmesine hem de hayatın normale dönmesinin çok daha uzun zaman almasına yol açtığı görülmektedir. Gelecek projeksiyonları Avrupa'da COVID-19 salgınından

dolayı en çok ölümün önlem almakta geciken İngiltere'de gerçekleşeceğini öngörmektedir.**

* Dr. Burak Karabey, "Virüs Yayılımının Matematiksel Modeli", Poplar Science Türkiye, Sayı:96, Nisan 2020, s.27.

** <https://covid19.healthdata.org/united-kingdom>

Avrupa ülkeleri ve ABD'deki COVID-19 salgını verileri tek tek incelendiğinde Çin'deki ilk genel karantina kararından sonra gözlemlenen sürecin tekrarlandığı dikkat çekmektedir. Virüsün kuluçka süresinin 2 gün ile 14 gün arasında olduğu bilinmektedir. Bununla ilişkili olarak;

Ülkelerin tamamında karantina ilan edildikten yaklaşık 2 hafta sonra günlük yeni vaka sayısının en yüksek değere ulaştığı, yaklaşık 3 hafta sonra da günlük yeni vaka ve ölüm sayısının düşüşe geçtiği görülmektedir.

Bu konuyla ilgili ülkeler arası aşağıdaki karşılaştırmaya geçmeden önce İtalya, İspanya ve İngiltere'de ilk COVID-19 vakasının hemen hemen aynı tarihlerde (30-31 Ocak 2020) tespit edildiğini, Fransa'da ise ilk vakanın bir miktar daha öncesinde, 25 Ocak'ta görüldüğünü ekleyelim.

İtalya'da salgının 40. günü olan 10 Mart tarihinde tüm ülke çapında karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başladıktan on gün kadar sonra, 20 Mart'ta (50. gün) günlük yeni vaka sayısı en yüksek değere çıkmış, 18 gün sonra yani 28 Mart'tan (58. gün) itibaren de günlük yeni vaka sayısı net bir biçimde azalmaya başlamıştır.

İspanya'da ise salgının 43. günü olan 14 Mart'ta tüm ülke genelinde karantina kararı alınmış, sokağa ancak zorunlu hallerde çıkılmasına izin verilmiştir. 28 Mart'ta (57. gün) kararın kapsamı genişletilerek COVID-19 salgınında hayati işlevi olmayan kalan tüm işletmeler kapatılmıştır. İtalya'ya benzer biçimde İspanya'da da 14 Mart'taki ilk karantina kararından ancak 13 gün sonra yani 27 Mart'tan (56. gün) itibaren günlük yeni vaka sayısındaki artış durmuş yine karantina kararından 18 gün sonra yani 1 Nisan'dan (61. gün) itibaren de günlük yeni vaka sayısı net bir biçimde azalmaya başlamıştır. Ne var ki, salgının seyrine göre karantina kararı almakta İtalya'ya göre 3 gün geciken İspanya'da, bu gecikmenin sonucunda toplam vaka sayısı kendisinden nüfusça daha kalabalık olan İtalya'yı geçmiştir. 8 Nisan itibarıyla, 46 milyon nüfuslu İspanya'da toplam vaka sayısı 146 bin civarına yükselmiş ve İspanya dünyada bu anlamda 2. sıraya çıkmıştır. 60 milyon nüfuslu İtalya ise toplam vaka sayısında 135 bin ile dünyada 3. sıradadır.

Fransa, ülke çapında sokağa çıkma yasağı uygulamasına 17 Mart'ta (51. gün) geçmiştir. Fransa'da günlük yeni vaka sayısı bu karardan sonra 1 Nisan'a (66. gün) kadar 15 gün boyunca artmaya devam etmiş ve en yüksek değere ulaşmıştır. 16. gün yani 2 Nisan'dan itibaren ise azalmaya başlamıştır. Günlük vaka sayısı artışına bakarak Fransa'nın kısa sürede toplam vakada İtalya ve İspanya'yı geçeceği gözlemlenmektedir. Yani salgının seyrine göre İtalya'dan 11, İspanya'dan 8 gün geç alınan genel karantina kararı Fransa'da önlenebilecek binlerce yeni vakanın ortaya çıkmasına yol açmıştır.

İngiltere COVID-19 salgını karşısında önce "sürü bağışıklığı" yöntemini önermiş, ardından bu kararını değiştirmiş bu sırada da tam karantina kararını uygulamakta geç kalmıştır. İngiltere, 23 Mart (53. gün) tarihinde market ve eczaneler haricindeki tüm ticari faaliyetleri durdurma kararı almıştır. Bu karardan sonra günlük yeni vaka sayısı artmaya devam etmiştir. 12 Nisan'da (73. gün) günlük yeni vaka sayısının en yüksek değere ulaştığı gözlemlenmektedir. Ancak gelecek projeksiyonları İngiltere'nin karantina kararındaki bu gecikmenin toplam vaka sayısında İngiltere'yi dünyada üst sıralara çıkaracağını göstermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ülke çapında genel bir sokağa çıkma yasağı ve karantina uygulaması bulunmamaktadır. Bu karar eyalet yönetimlerine bırakılmıştır. COVID-19 salgınının ABD içinde en çok etkilediği New York eyaletinde "zorunlu olmayan işletmelerin" geçici olarak kapatılmasını öngören kısmi bir karantina uygulaması olsa da market ve eczanelerle beraber inşaatlar ve bazı ticari faaliyetler halen devam etmektedir. Ülke çapında bir genel karantina kararı uygulanmayan ABD'de günlük yeni vaka sayısı artmaya devam etmiş

ancak 2 Nisan tarihinden itibaren günlük ortalama 30 bin yeni vaka şeklinde sabitlenmiştir. ABD'de, toplam vaka sayısı 19 Nisan itibarıyla 800 bine yaklaşmıştır ve COVID-19 bulaşı sayısında dünyada 1. sırada yer almaktadır.

Tüm bu örnekler, COVID-19 salgınına önleme noktasında genel veya bölgesel kapsamlı sokağa çıkma yasağı kararını ilk vakanın tespit edildiği tarihe göre salgının henüz başındaki günlerde almanın önemini göstermektedir. **Genel karantina kararını takiben ancak 2 hafta sonra günlük yeni vaka sayılarında düşüşün başladığı ve bu karar alınana kadar günlük vaka sayılarının bir önceki günden daha fazla arttığı göz önünde bulundurulursa sokağa çıkma yasağı kararını olabildiğince erken almanın ne kadar hayati olduğu ortaya çıkmaktadır.** Her günlük gecikme kurtarılabileceği halde kurtarılamayan binlerce hayata mal olmaktadır.

İlerleyen bölümlerde, Türkiye de dahil olmak üzere COVID-19 salgınının farklı ülkelerdeki günlük vaka sayıları ve günlük ölüm sayılarına ilişkin değerler* grafik anlatımla verilmekte, salgına ilişkin öne çıkan tarihler ve alınan önlemlerle birlikte önemli bilgiler aktarılmaktadır. Ülkeler için verilen toplam vaka ve ölüm sayıları 19 Nisan 2020 tarihi itibarıyla Şehir veya bölgelere ilişkin verilere erişim kısıtlı olduğundan ülkelerde görülen toplam vaka ve ölümler üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Ancak, bazı ülkelerde ülkenin tamamında sokağa çıkma yasağı uygulanırken bazılarında ilan edilen ilk sokağa çıkma yasaklarının tüm ülkeyi kapsamayan, bölgesel kararlar olduğu dikkate alınmalıdır. Virüsün yayılmasını engellemek adına İtalya ve Rusya'da alınan ilk yasak kararları belirli bölgeler için getirilmiş, ilerleyen tarihlerde yetersiz olduğu düşünülerek genişletilmiştir. Bunun yanında, Almanya'nın yalnızca iki eyaletinde sokağa çıkma yasağı uygulaması sürdürülmektedir.

---

* <https://www.ecdc.europa.eu/en>

Çin

Toplam Vaka 83.803

Toplam Ölüm 4.636* (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 31 Aralık: Çin hükümeti Vuhan kentinde 27 COVID-19 vakası tespit edildiğini Dünya Sağlık Örgütü'ne bildirdi.
- 11 Ocak: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı Vuhan kentinde yaşandı.
- 23 Ocak: Vuhan başta olmak üzere üç şehir karantina altına alındı ve sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 24 Ocak: Vuhan kentinin bulunduğu Hubei eyaletinin tamamında yaklaşık 60 milyon kişi karantina altına alındı.
- 8 Nisan: Vuhan karantinası resmi olarak sona erdi.

* Grafikte görülen 17 Nisan'daki artışın sebebi Çin hükümetinin bu tarihte daha önce eksik veya yanlış açıklanan vaka ve ölüm sayılarını güncellemesidir. Sokağa çıkma yasağı vb. tedbirlerin Çin'in ölüm sayıları üzerindeki etkisi yeni ölümlerin açıklanmadığı dönemi gösteren aşağıdaki grafikten daha net izlenebilir.

* Çin vaka ve ölüm sayılarının doğru açıklanmadığı yönündeki eleştiriler doğrultusunda, 17 Nisan'da vaka ve ölüm sayılarını arttırmıştır. Verilerin farklı olmasını evde ölen hastaların kayda girmemesi, yetersiz sağlık personeli nedeniyle eksik veya yanlış raporlanma, kurumlararası koordinasyon eksikliği olarak açıklamıştır.

Önemli Bilgiler

- Sokağa çıkma yasağının kapsamı: Tıbbi nedenlerle çıkma, mağaza veya eczanede çalışma, her haneden bir kişiye sınırlı sayıda dışarı çıkma izni (iki günde 1, 3 günde 1, her gün, 5 günde 1), alışveriş, tıbbi ihtiyaçlar, zorunlu hizmet alanlarında çalışanlar
- Karantinanın ilan edildiği 23 Ocak ile 15 Şubat arasındaki üç haftada 63.139 vaka tespit edilirken 1.355 ölüm yaşandı.
- 15 Şubat tarihinden bugüne kadar 18.763 yeni vaka tespit edildi. Karantinanın ilan edilmesinden sonraki ilk üç haftanın ardından vaka sayısı toplam yüzde 70 oranında azaldı.
- Bir günde hayatını kaybeden kişi sayısı 19 Mart'tan itibaren tek haneli rakamlara indi.

İtalya

Toplam Vaka 175.925

Toplam Ölüm 23.227 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 30 Ocak: İtalya, ülkede iki COVID-19 vakası tespit edildiğini açıkladı.
- 22 Şubat: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı Padova kentinde yaşandı.
- 24 Şubat: Lombardiya ve Veneto bölgelerinde 50 bin kişi karantina altına alındı.
- 8 Mart: Kuzey İtalya'nın dört büyük bölgesinde kısmi karantina ilan edildi.
- 10 Mart: İtalya'nın tamamında karantina ilan edildi.
- 11 Mart: Marketler, gıda mağazaları ve eczaneler gibi temel hizmetleri sağlayanlar dışındaki tüm ticari ve perakende işletmeler kapatıldı. İş kollarının mümkün olduğunca evden çalışma sistemine geçmesi tavsiye edildi. COVID-19 sonucu pozitif çıkanların karantina dışına çıkması yasaklandı. Tarım, gıda veya temel ihtiyaçlar dışındaki ürünlerin satışı yasaklandı. Halka açık alanda spor aktiviteleri, toplanmalar yasaklandı. Cenaze törenleri de dahil olmak üzere insan gruplarının katılımını içeren tüm sivil ve dini törenler, tüm ülke çapında askıya alındı.

Önemli Bilgiler

- Sokağa çıkma yasağının kapsamı: İşe gitmek, sağlık hizmetleri, zorunlu alışveriş, engelli kişilere ve bakıma muhtaç kişilere yardım gibi durumlar için sokağa çıkılabilir. Bu durumlarda da polislerin verdiği formları doldurma zorunluluğu getirildi.
- Vaka sayısının diğer ülkelere kıyasla son derece hızlı arttığı İtalya'da karantinanın ilan edildiği 10 Mart ile 30 Mart arasındaki üç haftada 86.589 vaka tespit edilirken 9.790 ölüm yaşandı.
- Üç haftanın ardından geçen on günlük zaman zarfında günlük vaka sayısı yüzde 25 oranında azaldı.
- Avrupa'daki en büyük yaşlı nüfus oranına sahip İtalya, tüm uyarılara rağmen karantina kararını oldukça geç almıştır. Dolayısıyla alınan önlemlerin olumlu sonuç vermesi de ortalamaya kıyasla daha uzun sürecektir.

Ekonomik Önlemler Toplam Vaka

- Salgının ekonomik etkilerine karşı 25 milyar Euro'luk ekonomik yardım paketi açıklandı.
- Küçük işletmelerin borçlarının yaklaşık yüzde 90'ını, büyük işletmelerin

borçlarının yüzde 70-80'ini karşılayabilecek 800 bin Euro'luk krediler verilmesi kararı alındı.

► Nisan ve Mayıs ayları boyunca vergilerin ertelenmesi (maliyeti 10 milyar Euro) ve konut kredisi ödemelerinin askıya alınmasına karar verildi.

İspanya

Toplam Vaka 191.726

Toplam Ölüm 20.043 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 31 Ocak: İlk COVID-19 vakası tespit edildi.
- 13 Şubat: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı Valencia'da yaşandı.
- 12 Mart: Katalonya eyaletinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 14 Mart: Tüm ülkede sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 28 Mart: Ek karantina önlemleri alındı ve hayati işkolları dışında çalışanların 9 Nisan'a kadar ücretli izinli sayılmasına karar verildi.

Önemli Bilgiler

- ▶ 14 Mart'ta olağanüstü hal ilan edildi, bütün sağlık kurumları COVID-19 süresince devletleştirildi. Bölgesel kamu sağlık kurumlarına gerekli gördükleri kamusal alanlarını tıbbi tesise dönüştürme yetkisi verildi.
- ▶ 14 Mart'ta ilan edilen sokağa çıkma yasağının kapsamı: Sadece temel zorunlu alışveriş (her haneden bir kişi gıda temini için dışarı çıkabilir), işe gidiş gelişler (hayati-gerekli sayılan sektörlerde çalışanlar), sağlık ihtiyaçları, ihtiyaç sahiplerine yardım ve para çekmek için dışarı çıkmak serbest bırakıldı. İşe gidenlerin izin belgesiyle sokağa çıkması zorunluluğu getirildi. Dışarıda spor ve egzersiz yasaklandı.
- ▶ 28 Mart'ta alınan ek tedbirlerle; 30 Mart'tan itibaren sağlık çalışanları, market çalışanları, eczacılar, basın, yakıt ve enerji, IT ve telekom hizmetlerinde çalışanlar, restoran kuryeleri hariç tutularak gerekli olmayan bütün çalışanların evden çıkması yasaklandı. Etkilenen bütün çalışanların ücretli izinli sayılması ve kayıp çalışma saatlerinin daha sonra tazmin edilmesi kararı alındı. Bu karara kadar çalışanların evde kalıp kalmayacakları işverenlerin kararına bağlıydı.

Ekonomik Önlemler

- ▶ Salgının ekonomik etkilerine karşı 200 milyar Euro'luk ekonomik yardım paketi açıklandı. Bu fonun yarısı şirketlerin borçlarına ayrılırken, 600 milyonu salgının etkilerinden en çok zarar görecektir kesimler için ayrıldı.

Fransa

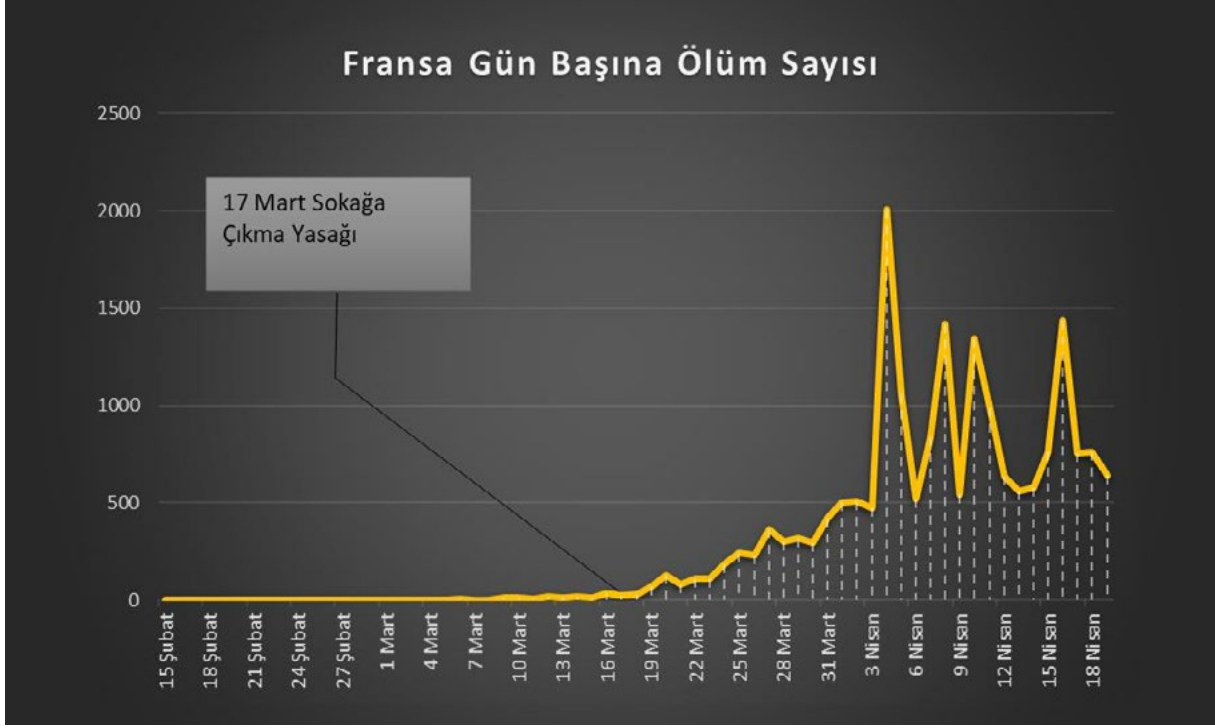
Toplam Vaka 111.821

Toplam Ölüm 19.323 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- ▶ 25 Ocak: İlk COVID-19 vakası tespit edildi.
- ▶ 15 Şubat: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı yaşandı.
- ▶ 17 Mart: Sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmaya başladı.

Önemli Bilgiler

- ▶ 17 Mart'ta ilan edilen yasak uygulamaya geçmeden önce Paris'ten ciddi oranda insan yazlık ve kır evlerine gitti.
- ▶ Sokağa çıkma yasağı kararının kapsamı: Vatandaşlar yanlarında öncesinde doldurdukları bir form ile sadece önemli işler için sokağa çıkabiliyor. Evden çalışmaya uygun olmayan iş kollarında çalışmaya devam ediyor. Önemli işler; gıda alışverişi, işe gidiş gelişler, sağlık hizmetlerine erişim ve tek başına olmak üzere konuta 1 km mesafede spor aktivitelerini kapsıyor.
- ▶ Gıda dükkanları, eczane, banka, benzin istasyonu gibi temel işletmeler, kamu hizmet binaları ve oteller, bilgisayar dükkanı, tamirciler, çamaşırhaneler gibi "gerekli işletmeler" in açık kalmasına izin verildi. Parklar ve bahçeler kapatıldı. Başta Paris olmak üzere açık gıda pazarları kapatıldı. Ancak bazı küçük şehirlerde açık kalmasına izin veriliyor, yerel yöneticilere bu konuda istisna hakkı tanınıyor.
- ▶ Sokağa çıkma kısıtlamalarının ilan edildiği 17 Mart ile 1 Nisan tarihleri arasındaki iki haftalık zaman zarfında vaka ve can kaybı sayıları hızla artmaya devam etti.
- ▶ 1 Nisan'dan itibaren vaka sayısında ilk kez art arda düşüşler gözlenmektedir. Her ne kadar vaka sayısında süreklileşmiş bir azalma henüz söz konusu olmasa da sokağa çıkma kısıtlamalarının etkisini göstermeye başladığı düşünülmektedir.

Ekonomik Önlemler

- ▶ Şirketlerin nakit sıkıntısını giderebilmek, iflasları ve kitlesel işçi çıkarmalarını önlemek için 300 milyar Euro'luk bütçe ayrıldı. Küçük işletmeler için 46 milyar Euro yardım paketi açıklandı.
- ▶ Doğrudan vergilerin ve sosyal sigorta kesintilerinin ödemeleri üç ay ertelendi.
- ▶ Şirketlerin ödemek zorunda olduğu vergilere indirim uygulanması (tek tek şirket bazında inceleme sonucu uygulanıyor) kararı alındı.
- ▶ Kira, enerji (elektrik, gaz) faturalarının ertelenmesi (işyeri sahipleri ile kiracılar arasında görüşme yolu açıldı) kararı alındı.
- ▶ AVM sahipleri sendikası, AVM'deki dükkanların kiracılarına özel kolaylık gösterilmesi konusunda çağrı yaptı. Elektrik ve gaz faturalarının ödenmesi ise istek üzerine ertelenebiliyor.
- ▶ Zanaatkar ve bireysel işletmelere, mikro şirketlere, küçük limited şirketlere dayanışma fonundan 1.500 Euro ödeme yapılması kararı alındı.

Rusya

Toplam Vaka 36.793

Toplam Ölüm 313 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 1 Şubat: İlk vaka tespit edildi.
- 5 Mart: Ülke genelinde yüksek alarm durumu ilan edildi. Koronavirüs tespit edilen ülkelere yapılan gezilerin Moskova Valiliğine bildirilmesi istendi. Virüs belirtileri gösterenlerin kendilerini evde karantinaya alması ve eve doktor çağırılması istendi.
- 23 Mart: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı yaşandı.
- 28 Mart: Ülke genelinde 1 Mayıs'a kadar ücretli izin kararı (İnşaat sektörü hariç) ve yerel yönetimlere gerekli gördükleri takdirde sokağa çıkma yasağı uygulama yetkisi verildi.
- 29 Mart: Moskova ve 27 bölgede sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 3 Nisan itibarı ile Rusya'daki toplam 85 bölgenin 83'ünde (Nenets özerk bölgesi ile Tver bölgesi hariç) sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başlandı.

Önemli Bilgiler

- Sokağa çıkma yasağı kapsamı: İşe gidiş-gelişler (yerelde belediye tarafından izin verilen kurumların çalışanlarını kapsıyor. Belediyelerin izin verdiği kurumlar 83 eyalete göre değişiklik gösteriyor), market, eczane ve konutun 100 metre çevresinde köpek gezdirme amaçlı dışarı çıkılabiliyor. 29 Mart'ta Moskova için

ilan edilen sokağa çıkma yasağına kadar Rusya'da toplam 1036 vaka tespit edilirken 4 can kaybı yaşanmıştır.

► 3 Nisan'da genişletilen yasağın ardından vaka sayıları halen artmaya devam etmektedir.

► Şu ana kadar Rusya'daki vakaların yüzde 65'ten fazlası Moskova'da görülmüştür. İlk ölüm vakasının ardından Rusya gecikmeden şehri karantina altına almış olmasına rağmen henüz beklenen olumlu etki görülemedi.

Ekonomik Önlemler

► 300 milyar ruble (4 milyar dolar) miktarında yardım paketi açıklandı.

İngiltere

Toplam Vaka 114.217

Toplam Ölüm 15.464 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

31 Ocak: İlk COVID-19 vakası tespit edildi.

5 Mart: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı yaşandı.

23 Mart: Sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmaya başladı.

Önemli Bilgiler

- Sokağa çıkma yasağının kapsamı: Gıda ve ilaç gibi temel ihtiyaçlar için alışveriş, tek başına veya evdekilerle birlikte günde bir defa spor (yürüyüş, koşu, bisiklet), tıbbi ihtiyaçlar ve evden çalışılmayacak işler için işe gidişler dışında sokağa çıkmak yasaklandı.
- Barlar, sinemalar ve tiyatrolar, gıda dükkanları hariç perakende dükkanları, kütüphane ve gençlik merkezleri, açık ve kapalı eğlence mekanları, parklardaki oyun alanları, cenaze hariç dini mekanlar, oteller kapatıldı.
- İlk vakanın tespit edilmesinin ardından uzun bir süre herhangi bir önlem almayan ve salgınla mücadelede "sürü bağışıklığı" yöntemini benimseyeceğini ilan eden İngiliz hükümetinin tutumu Mart ayının sonuna doğru değişti.
- Sokağa çıkma kısıtlamalarının ilan edildiği 23 Mart tarihinden sonra ülkedeki vaka ve can kaybı sayıları hızla artmaya devam etti.
- Nisan'dan itibaren can kaybı sayısının hızlı bir şekilde artarak yaklaşık beş katına çıkmasıyla beraber karantina ve sokağa çıkma yasağı seviyesinin arttırılması gündeme alındı.
- Yasağın ilanından yaklaşık 3 hafta sonra 12 Nisan'da günlük yeni vaka sayıları en yüksek seviyeye ulaştı.

Ekonomik Önlemler

- 330 milyar pound (400 milyar dolar) tutarında yardım paketi açıklandı. Bunun 320 milyar pound'luk kısmı şirketlere verilecek hükümet garantili kredilerden oluşuyor.
- 3 ay boyunca konut kredilerinin ödenmemesi kararı alındı.
- Küçük işletmeler için 25.000 pounda varan hibe destekleri açıklandı.

Almanya

Toplam Vaka 139.897

Toplam Ölüm 4.294 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 28 Ocak: İlk vaka tespit edildi.
- 10 Mart: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı yaşandı.
- 20 Mart: Bavyera ve Saarland eyaletlerinde sokağa çıkma yasağı kararı alındı.
- 22 Mart: Ülke genelinde aynı aileden olmayan iki kişinin bir araya gelmesini yasaklayan katı sosyal mesafe tedbirleri hayata geçirildi.

Önemli Bilgiler

- Bavyera'da sokağa çıkma yasağının kapsamı: İşe gidiş-gelişler, sağlık hizmetleri, alışveriş, parkta yürüyüş, spor yapmak (yalnız veya hanehalkı ile) dışında sokağa çıkmak yasaklandı. Gıda perakendecileri, içecek pazarları, bankalar, eczaneler, tıbbi malzeme mağazaları, gözlükçüler, işitme cihazı akustik uzmanları, Deutsche Post AG şubeleri, evcil hayvan malzemeleri, kendin yap ve bahçe mağazaları, benzin istasyonları, araba tamir atölyeleri, kuru temizlemeciler dışındaki işletmeler kapatıldı.
- Saarland'da sokağa çıkma yasağının kapsamı: İşe gidiş-gelişler, sağlık hizmetleri, market alışverişi ve gıda tedariği, bankacılık işlemleri, yardıma muhtaç akrabalara-partnere-diğer ebeveynle yaşayan çocuklara ziyaret, iki kişiyi geçmeyecek şekilde açık havada spor ve yürüyüş, posta teslimi, hayvan bakımı, cenaze işleri, köpek gezdirme dışında sokağa çıkmak yasaklandı. Bankalar, bakkallar, haftalık pazarlar, içecek pazarları, evcil hayvan mağazaları, işitme cihazı akustik uzmanları ve gözlükçüler, benzin istasyonları, çamaşırhaneler, eczaneler, kendin yap ve bahçe mağazaları, mesafe kurallarına uymak kaydı ile ibadethaneler, yiyecek satan yerler, otoyol servis alanları dışındaki işletmeler kapatıldı.
- 20 ve 22 Mart tarihlerinde ilan edilen bölgesel karantina ve diğer sosyal mesafe tedbirlerine rağmen Almanya'daki toplam vaka sayısı katlanarak artmıştır. Yüz binin üzerindeki vakaya kıyasla toplam can kaybının diğer ülkelere göre daha düşük olmasının nedenlerinden biri Almanya'nın yoğun bakım yatak kapasitesinin diğer ülkelere göre yüksek olmasıdır.

Ekonomik Önlemler

- 1.1 trilyon Euro'luk COVID-19'dan kurtulma paketi açıklandı. Buna göre oluşturulan ekonomik istikrar fonu kapsamında; şirket borçlarını garanti altına almak için 400 milyar, şirketlere borç vermek veya hisselerini almak için 100 milyar, devlet bankası KfW'yi desteklemek üzere 100 milyar Euro ayrıldı.
- Federal hükümet daha küçük şirketler için 50 milyar Euro'luk bir hibe ayırdı.
- Sağlık sistemi için 58,5 milyar Euro ayrıldı. Bunun 3,5 milyarı özellikle araştırma ve koruyucu malzemeye, 145 milyonu ise aşı geliştirilmesi için ayrıldı.
- 1 Nisan ile 30 Eylül arasında kiralarını ödeyemeyen kiracılara yönelik tahliye işlemlerinin uygulanmaması kararı alındı.

Türkiye

Toplam Vaka 82.329

Toplam Ölüm 1.890 (19 Nisan 2020 itibarı ile)

Önemli Tarihler

- 10 Ocak: Sağlık Bakanlığı, Coronavirus Bilim Danışma Kurulu'nu kurdu. 11 Mart: İlk koronavirüs vakası açıklandı.
- 12 Mart: ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitelerin 16 Mart'tan itibaren tatil edildiği duyuruldu.
- 17 Mart: Koronavirüs nedeniyle ilk can kaybı yaşandı.
- 21 Mart: 65 yaş üstü için sokağa çıkma yasağı getirildi.
- 24 Mart: Sağlık Bakanı OHAL ilanına gerek olmadığını belirterek herkesi kendi OHAL'ini ilan etmeye çağırdı.
- 3 Nisan: 20 yaş altı için sokağa çıkma yasağı getirildi. 18-20 yaş arası çalışanlar yasak kapsamı dışında tutuldu. Daha sonra ek bir genelge yayınlanarak kamu çalışanları, özel 17 sektörde çalıştığını belgeleyenler ve mevsimlik tarım işçileri sokağa çıkma yasağından muaf tutuldu.
- 10 Nisan: 11 ve 12 Nisan tarihlerinde 30 büyükşehir ve Zonguldak ilinde haftasonunu kapsayan 2 günlük sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

Önemli Bilgiler

- ▶ 15 Mart'tan itibaren Umre'den ve yurtdışından (Avrupa-ABD) dönen vatandaşlar ülkenin çeşitli yerlerindeki devlet yurtlarında 15 günlük karantinaya alınmaya başlandı.
- ▶ 16 Mart'ta Diyanet İşleri Başkanlığı, salgın nedeniyle Cuma namazları da dahil olmak üzere camilerde namaz toplantılarına ülke çapında yasak getirildiğini duyurdu. Bar, mağaza, restoranlar, kafeler, kahvehaneler, spor salonları, internet kafeler ve sinema salonları gibi tüm halka açık toplantı yerleri geçici olarak kapatıldı.
- ▶ Salgının yoğun olarak görüldüğü ülkenin çeşitli yerlerinde (köyler, mahalleler, binalar vb.) bölgesel karantina kararları alındı.
- ▶ 4 Nisan'dan itibaren 30 büyükşehir ile Zonguldak iline araç giriş çıkışları 15 günlüğüne yasaklandı. 65 yaş üstü yasağı 20 yaş altı için de getirildi ve toplu bulunan yerler ve toplu taşıma araçlarında maske takmak zorunlu hale getirildi.

Ekonomik Önlemler

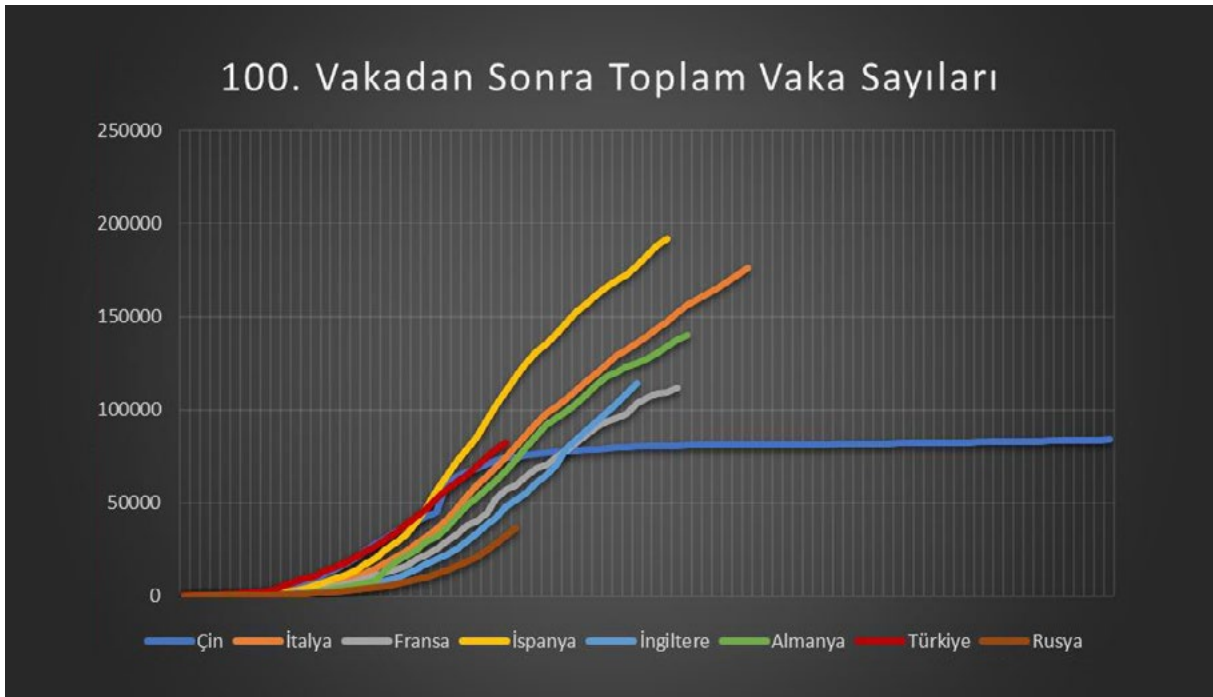
- ▶ Hükümet 18 Mart'ta 100 milyar liralık paket kapsamında alınan önlemleri açıkladı.
  - ▷ Krizden en çok etkilenen hizmet sektöründeki işverenlerin vergi yükümlülükleri, SGK primleri ve kredi borçları ertelenecek.
  - ▷ Kredi Garanti Fonu (KGF) limiti yükselterek teminat sorunu nedeni ile kredi alamayan firmaların banka kredilerine erişimi kolaylaştırılacak.
  - ▷ Kısa çalışma ödeneği ile üretime ara veren işyerlerinde çalışanlara geçici gelir desteği sağlanacak.
  - ▷ İhtiyaç sahibi ailelere 2 milyar TL'lik bir kaynak aktarılacak.
  - ▷ İç havayolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranında indirim yapılacak. İhracatçıya stok finansman desteği verilecek.
  - ▷ Konut alımında kredi koşullarında kolaylık sağlanacak.
  - ▷ Asgari ücretliye toplamda 7 milyar liralık ücret desteği sağlanacak.
  - ▷ En düşük emekli maaşı 1.500 liraya yükseltilecek.
  - ▷ 2 aylık telafi çalışma süresi 4 aya çıkarılacak.
  - ▷ 2 milyon dar gelirli aileye 1000 lira nakit desteği verilecek.
  - ▷ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına düzenli aktarılan kaynak 180 milyon liraya çıkarılacak.
  - ▷ 80 yaş üstü vatandaşlar için periyodik takip programı açılacak.
  - ▷ Emeklilere bayram ikramiyesi nisan ayında ödenecek.
  - ▷ Sağlık Bakanı 23 Mart'ta 32 bin yeni sağlık personelinin istihdam edileceğini duyurdu.
- ▶ Belediyelerin açtığı yardım kampanyalarına yasak getirildi. 30 Mart'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Biz Bize Yeteriz Türkiye" adlı bir bağış kampanyası başlattığını duyurdu. 8 Nisan itibarıyla 1.487.823.665 bağış toplandı.
- ▶ KOBİ'lerin KOSGEB ödemelerinin 30 Haziran'a erteleneceği, 3 ay ödemesiz 12 ay vadeli 25 bin lira limitli Esnaf Kart desteği verileceği, kredi kartı ödemelerinin haziran sonuna kadar ertelenebileceği açıklandı.
- ▶ İş Kanunu'na "Geçici istihdam" güvencesi içeren geçici madde eklenmesi gündeme geldi. Buna göre, İş Kanunu kapsamında olan veya olmayan her türlü iş sözleşmesi, COVID-19 salgını nedeniyle 3 ay boyunca feshedilemeyecek.

Değerlendirme

Sokağa çıkma yasağı kararını erken alan ülkelerde COVID-19 salgınının daha kontrollü yayıldığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda, salgın süreçleri izlenen ülkelerde uygulanan sokağa çıkma yasaklarına ilişkin karar tarihleri, kapsadığı alan ve karar kapsamı dışında tutulan faaliyetler yer almaktadır. Türkiye'de uygulanan kararlar yalnızca belirli yaş gruplarına uygulanması açısından 19 diğer ülkelerden farklılaşmaktadır. Bunun yanında, Sağlık Bakanının 7 Nisan'da açıkladığı verilere göre ülkedeki vakaların 20-65 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir.

ÜLKE	BAŞLANGIÇ	COĞRAFİ KAPSAM	GENEL SERBESTİLER
ÇİN	23 Ocak Vuhan 24 Ocak Hubei eyaletinin tamamı (8 Nisan'da bitti)	Hubei Eyaleti	Temel alışveriş, hanenin ihtiyaçları için çıkma her haneden bir kişi belirlenen sıklıkta (2 günde 1, 3 günde 1, 5 günde 1 vb.) çıkabilir, zorunlu hizmet alanlarında işe gitme
İTALYA	21 Şubat Loyi Belediyesi 24 Şubat Lombardiya ve Veneto bölgeleri 9 Mart Kuzey İtalya (14 bölge) 10 Mart tüm İtalya	Ülke Geneli	Temel alışveriş (gazete ve tütün temel ihtiyaçlar içinde yer almaktadır), tıbbi nedenler, uzaktan çalışmaya imkanı olmayanlar için işe gitme, ihtiyaç sahiplerine yardım
İSPANYA	9 Mart Katalonya 14 Mart tüm İspanya	Ülke Geneli	Temel alışveriş, tıbbi nedenler, zorunlu hizmet alanlarında işe gitme, ihtiyaç sahiplerine yardım, hayvan gezdirme
FRANSA	17 Mart	Ülke Geneli	Temel alışveriş, tıbbi nedenler, uzaktan çalışmaya el vermeyen iş kollarında çalışma, konutun 1 km mesafesinde spor yapma (belli saatlerde), ihtiyaç sahiplerine yardım
RUSYA	29 Mart Moskova 3 Nisan itibari ile 85 bölgenin 83'ünde	Nenets özerk bölgesi ile Tver bölgesi hariç 85 bölgenin 83'ü	Temel alışveriş, tıbbi nedenler, zorunlu hizmet alanlarında işe gitme, çöp çıkarmak, konutun 100 metrelik çevresi içinde köpek gezdirmek
İNGİLTERE	23 Mart	Ülke Geneli	Temel alışveriş, tıbbi nedenler, zorunlu hizmet alanlarında işe gitme (uzaktan çalışma mümkün değilse), günde bir kez egzersiz (tek başına veya hane halkı üyeleri ile birlikte), ihtiyaç sahiplerine yardım
ALMANYA	17 Mart Bavyera 20 Mart Saarland	Bavyera ve Saarland eyaletleri	Temel alışveriş, tıbbi nedenler, zorunlu hizmet alanlarında işe gitme, parkta yürüyüş ve spor yapmak, (hane halkından kişilerle ya da hane halkı dışından 1 kişi ile sosyal mesafeyi koruyarak), kendi mülkünde mangal yapmak, cenaze, köpek gezdirme, hayat arkadaşını ziyarete gitme
TÜRKİYE	21 Mart 65 yaş üstü 3 Nisan 20 yaş altı 11-12 Nisan tarihlerinde 2 gün sokağa çıkma yasağı (30 büyükşehir belediyesi ve Zonguldak ilinde)	Tüm ülke	18-20 yaş arası çalışanlar, kamu çalışanları, özel sektörde çalıştığını belgeleyenler ve mevsimlik tarım işçileri hariç, belirlenen yaş gruplarındaki kişilerin sokağa çıkmaları yasak

Farklı ülkelerde COVID-19 virüsünün neden olduğu vakaların gösterildiği grafikte de görüleceği gibi virüsün en hızlı yayıldığı ve yeni vaka sayılarının en hızlı yükseldiği iki ülke İspanya ve İtalya'dır. İspanya salgının 43. gününde, İtalya ise 40. gününde karantina ve sokağa çıkma yasağı kararı almıştır. Bu karardan 15 gün sonrasına denk gelen tarihlerde vaka sayılarının en yüksek değere ulaştığı, sonraki günlerde de yavaş yavaş yeni vaka sayılarının düştüğü görülmektedir.

Almanya 51. günde bazı eyaletlerde sokağa çıkma yasağı ilan etmiş, bu kararın üzerinden ancak 20 gün geçtikten sonra yeni vaka sayılarında etkili bir düşüş yaşanmıştır ancak salgının kontrol altına alındığını söyleyebilmek için henüz erkendir.

Çin, ilk COVID-19 vakasının tespit edilmesinin ardından salgının 23. gününden itibaren sokağa çıkma yasağı uygulamalarına başlamış, aldığı hızlı ve katı tedbirler sonrasında yeni vaka sayısını sıfırlamayı başarmıştır. Çin'de toplam vaka sayısı yaklaşık 85 bin civarında olmuştur.

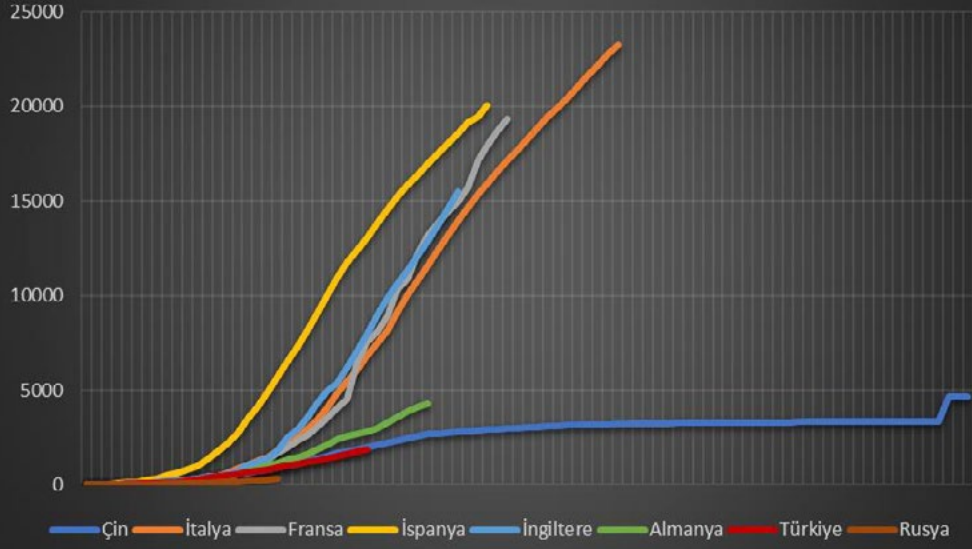
Türkiye'de ise ilk vakanın tespitinden beri diğer ülkelere nazaran çok daha kısa bir süre geçmesine rağmen vaka sayılarında çok hızlı bir artış görülmektedir. Vaka tespitlerinde gecikilmiş olduğu, bununla birlikte önlem almakta da çekinceli davranıldığı görülmektedir. 10. ve 23. günlerde alınan kısmi yasakların etkisi henüz görülmemektedir.

Vaka sayılarının hızlı artması sağlık sisteminin kapasitesinin aşılmasına ve hastalara yeterli bakımın verilememesine neden olmaktadır. Sokağa çıkma yasağı salgının yayılmasını yavaşlatarak hastalanan kişi sayısını belli bir düzeyde tutabilmeyi sağlamaktadır.

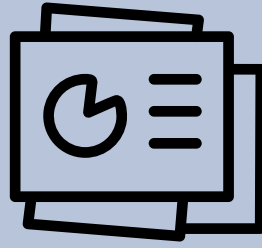
İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, İngiltere toplam ölüm sayılarında Çin'deki ölüm sayılarını geçen ülkelerdir. Sokağa çıkma yasağı kararını en geç alan ülkelerden birisi olan Fransa'da günlük ölüm sayıları 2000'e kadar yükselmiştir. Henüz düşüş eğiliminde olduğunu söylemek için erkendir, ölüm sayıları günlere göre dalgalı bir seyir izlemektedir. İtalya ve İspanya'da ise yoğun bakım kapasiteleri hızla dolmuş, ölüm sayıları da hızlı bir biçimde artmıştır.

10. Ölümünden Sonra Toplam Ölüm Sayısı

Türkiye'de ise diğer ülkelerden nispeten daha geç bir tarihte ilk vaka teşhis edilmiştir. Buna rağmen diğer ülkelerden çok daha hızlı gün başına ölüm vakası yaşandığı görülmektedir. Tüm vatandaşları kapsayan sokağa çıkma yasağı kararı alınmaması ve var olan eğilimin devam etmesi durumunda diğer ülkelerden daha yüksek ölüm sayılarının görülme riski vardır.

Salgının Dünya ve Türkiye'deki Etkileri

Küresel salgın olarak kabul edilen COVID-19'un halk sağlığı açısından etkileri ve bu konuda alınan önlemler konunun bir boyutunu oluştururken diğer bir boyut salgının ekonomi üzerinde yarattığı etkilerdir. Bu iki boyut aynı zamanda birbirini etkileyen birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün olmayan veya aralarında öncelik seçimi yapılmaması gereken konulardır. Fransız Le Monde Gazetesi'ne verdiği röportajda* Jürgen Habermas; "Politikacıların bir yanda ekonomik veya sosyal hasarlar diğer yanda önlenemez ölümler arasında karar vermeleri söz konusu olduğunda 'faydacılığın cazibesine' direnmeleri" gerektiğini ve "temel hakların, devlet kurumlarının 'gerçek' kişileri ölüme götürecektir kararlar almasını yasakladığını" ifade etmektedir. Önceki bölümde, salgının çeşitli ülkeler ve Türkiye'deki seyri vaka ve ölüm sayıları üzerinden aktarılmış salgının yayılmasını engellemek üzere farklı ülkelerin aldığı kararlar ve uygulamalara yer verilmiştir. Salgının ekonomiye etkilerinin net bir şekilde ortaya koyulması sınırlı veriler ve belirsizlikler ortamında mümkün olmamaktadır. Ancak, bu konuda bugüne kadar yapılan çeşitli araştırmalar ve varsayımlar üzerinden temel bir takım öngörüler yapılabilmektedir. Bu doğrultuda, bu bölümde ise öncelikle salgının dünya ve Türkiye ekonomisine muhtemel etkileri özetlenmekte, ardından salgının etkileri sokağa çıkma yasağı ve sıkı karantina uygulama kararı alınması veya alınmaması durumları olmak üzere iki senaryo çerçevesinde tartışılmaktadır.

---

* <https://medyascope.tv/2020/04/12/jurgen-habermas-bu-krizde-hicbir-sey-bilmedigimizi-cok-iyi-bilerek-hareket-etmeliyiz/>

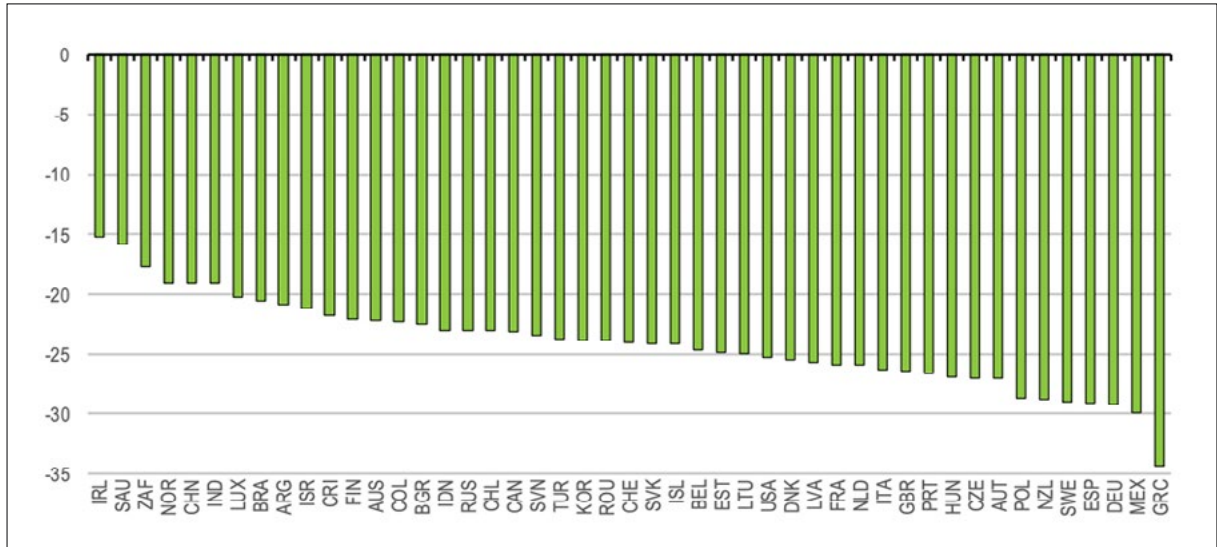

Ekonomiye Muhtemel Etkiler

COVID-19 salgınının halihazırda dünya ekonomisinde yarattığı tahribatın boyutları yakın gelecek açısından oldukça endişe vericidir. Salgının yaklaşık bir buçuk ay içerisinde kuzey yarımkürenin büyük bir kısmına yayılmasıyla birlikte dünya ekonomisi oldukça kapsamlı ve uzun sürebilecek bir krizin eşiğine gelmiştir. 2020 yılının ilk günlerinden itibaren olumsuz büyüme sinyalleri veren dünya ekonomisinin COVID-19 salgınıyla birlikte hızlı bir şekilde küçüleceği öngörülmektedir.

OECD 2 Mart'ta yayınlanan ve salgın tedbirlerinin dünya ekonomisi üzerindeki mevcut ve potansiyel etkilerini özetleyen raporunda dünya ekonomisinin 2020 yılında 0,5'lik bir düşüşle yüzde 2,4 büyüyeceğini öngörmekteydi. Fakat salgının hızla yayılmasının ardından 1 Nisan'da yayınlanan ve ilk ekonomik etkileri inceleyen ikinci raporda, salgına karşı sıkı önlemler devam ettiği müddetçe yıllık toplam büyümenin her ay için yüzde 2 azalacağı, önlemler üç ay boyunca kesintisiz sürdüğü takdirde ise bu rakamın yüzde 4 ile 6 arasında olabileceği öngörülmektedir.*

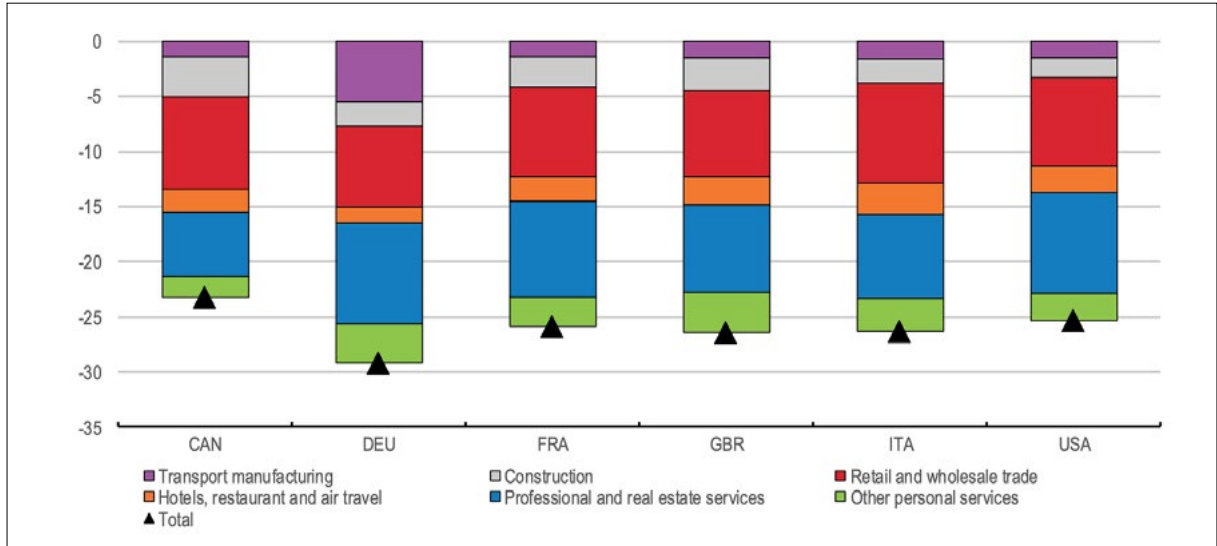
Nisan ayının başında yayınlanan raporda salgının yaşandığı ülkelerde şu ana kadar gerçekleşen ekonomik daralmaya ilişkin tahminlere de yer verilmektedir. Aşağıdaki grafiğe göre ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya ekonomileri Nisan ayı itibarıyla yüzde 25'in üzerinde küçülmüştür. Bu oran Brezilya, Kanada ve Rusya için yüzde 20 ile 25 arasındadır. Türkiye ekonomisi de aynı aralıkta küçülmüş görünmektedir. Dünya ekonomisinin tamamı açısından büyük bir önem arz eden Çin'de ise geçtiğimiz üç hafta içerisinde hayatın kısmen normale dönmesiyle birlikte ekonomik daralma yüzde 20'nin altına inmiştir.

■ Ülke Ekonomilerinin Muhtemel Yıllık Daralma Oranları (Sabit Fiyatlarla Gsyh)

Yine aynı raporda beş gelişmiş ülkede (ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Kanada) yaşanacak ekonomik daralmanın sektörel dağılımına yer verilmiştir. Bu ülkelerin tamamında en büyük ekonomik kaybın yaşanacağı iki sektör emlak dahil serbest meslekler ile toptan ve perakende ticarettir. Almanya'da ulaştırma imalatı, Kanada'da inşaat, İtalya'da turizm, Almanya ve İngiltere'de ise kişisel hizmetler sektörlerinde diğer ülkelere göre daha fazla ekonomik daralma öngörülmektedir.

* OECD, "Coronavirus: The World Economy at Risk", <https://www.oecd.org/berlin/publikationen/Interim-Economic-Assessment-2-March-2020.pdf>, 2 Mart 2020; OECD, "Evaluating the Initial Impact of COVID-19 Containment Measure", <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>, 1 Nisan 2020.

Tıpkı OECD gibi Ocak ayında yayınladığı yüzde 3,4'lük büyüme oranını revize eden diğer önemli bir uluslararası kuruluş ise IMF'dir. "Büyük Tecrit" başlığı ile yayımlanan Dünya Ekonomik Görünüm Raporunun Nisan 2020 sayısında yıllık büyüme oranının yüzde -3 olacağı tahmin edilmektedir.* Aşağıdaki tablo IMF raporundaki veriler ışığında iktisatçı Mahfi Eğilmez tarafından oluşturulmuştur. **

	Büyüme			Enflasyon			Cari Denge			İşsizlik		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
GSYH Büyümesi												
Dünya	1,7	-4,2	4,6									
Gelişmiş Ekonomiler	1,3	-6,5	4,1									
ABD	2,3	-5,9	4,7	1,9	0,6	2,2	-2,3	-2,6	-2,8	3,7	10,4	9,1
Euro Bölgesi	1,2	-7,5	4,7	1,2	0,2	1,0	2,7	2,6	2,7	7,6	10,4	8,9
Almanya	0,6	-7,0	5,2	1,3	0,3	1,2	7,1	6,6	6,7	3,2	3,9	3,5
Fransa	1,3	-7,2	4,5	1,3	0,3	0,7	-0,8	-0,7	-0,6	8,5	10,4	10,4
İtalya	0,3	-8,0	4,3	0,6	0,2	0,7	3,0	3,1	3,0	10,0	12,7	10,5
İspanya	2,0	-8,0	4,3	0,7	-0,3	0,7	2,0	2,2	2,4	14,1	20,8	17,5
Japonya	0,7	-5,2	3,0	0,5	0,2	0,4	3,6	1,7	1,9	2,4	3,0	2,3
İngiltere	1,4	-6,5	4,0	1,8	1,2	1,5	-3,8	-4,4	-4,5	3,8	4,8	4,4
Kanada	1,6	-6,2	4,2	1,9	0,6	1,3	-2,0	-3,7	-2,3	5,7	7,5	7,2
Gelişmekte Olan Ekonomiler	2,3	-2,4	5,3									
Çin	6,1	1,2	9,2	2,9	3,0	2,6	1,0	0,5	1,0	3,6	4,3	3,8
Hindistan	4,2	1,9	7,4	4,5	3,3	3,6	-1,1	-0,6	-1,4	..	..	..
Rusya	1,3	-5,5	3,5	4,5	3,1	3,0	3,8	0,7	0,6	4,6	4,9	4,8
Brezilya	1,1	-5,3	2,9	3,7	3,6	3,3	-2,7	-1,8	-2,3	11,9	14,7	13,5
Meksika	-0,1	-6,6	3,0	3,6	2,7	2,8	-0,2	-0,3	-0,4	3,3	5,3	3,5
Yunanistan	1,9	-10,0	5,1	0,5	-0,5	1,0	-2,1	-6,5	-3,4	17,3	22,3	19,0
TÜRKİYE	0,9	-5,0	5,0	15,2	12,0	12,0	1,1	0,4	-0,2	13,7	17,2	15,6
S. Arabistan	0,3	-2,3	2,9	-1,2	0,9	2,0	6,3	-3,1	-3,4	..	..	..
İran	-7,6	-6,0	3,1	41,1	34,2	33,5	-0,1	-4,1	-3,4	13,6	16,3	16,7
İsrail	3,5	-6,3	5,0	0,8	-1,9	0,5	3,5	3,5	3,2	3,8	12,0	7,6

* IMF, World Economic Outlook, April 2020. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

** <https://twitter.com/mahfiegilmez/status/1250059968939728900>

Buna göre Türkiye ekonomisinin bu yıl içerisinde yüzde 5 oranında küçüleceği tahmin edilirken işsizliğin yüzde 17'nin üzerine çıkacağı, ekonomik etkinliğin ciddi oranda azalmasına rağmen enflasyonun yüzde 12'nin altına düşmeyeceği öngörülmektedir. Türkiye'nin enflasyon ve işsizlik oranları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında en yüksek oranlara sahiptir.

IMF raporuna göre Çin ve Hindistan hariç dünyanın önde gelen ekonomilerinin tamamında daralma beklenmektedir. Çin ve Hindistan için öngörülen yıllık büyüme oranlarının sırasıyla yüzde 1,2 ve yüzde 1,9 olması ise dünya ekonomisinin kısa vadede toparlanabilmesinin oldukça zor olacağına işaret etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin merkez ülkelere kıyasla 2008 finansal krizini daha kısa sürede geride bırakabilmelerinin önemli nedenlerinden biri Çin'in ülke ekonomisini canlandırmak için yaptığı devasa altyapı yatırımlarının dünya ekonomisi üzerindeki olumlu etkisidir. Çin'in altyapı yatırımları sayesinde çevre ülkelerin ihracat oranları tekrar artmaya başlamış ve birçok ülke içerdeki talebi hızlıca canlandırabilme şansına sahip olmuştur. Fakat Çin'in mevcut özel sektör borçlarının aşırı yüksek olması nedeniyle 2008'dekine benzer bir teşvik ekonomisi yaratabilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Özetle, salgınla birlikte büyümenin azaldığı, işsizliğin arttığı, enflasyonun ise düşmediği bir ekonomik tabloyla karşılaşacak olan Türkiye açısından bu sefer uluslararası koşullar da hiç elverişli değildir. Dolayısıyla sadece kamu sağlığı açısından değil ekonominin de olabilecek en erken tarihte toparlanabilmesi için Türkiye'nin salgını durdurabilmek için en sıkı önlemleri alması gerekmektedir.

İstanbul'u Bekleyen Olasılıklar

İstanbul nüfus, ekonomik faaliyetler, iş gücü, sosyal-kültürel çeşitlilik, ulusal ve uluslararası bağlanabilirlik vb. gibi pek çok konuda Türkiye'de odak noktası özelliği gösteren bir metropoldür. İstanbul'un hem ekonomik hem sosyal ilişkiler açısından küresel düzlemdeki yeri de büyük önem taşımaktadır.

Küresel, bölgesel konumu ve uluslararası havayolu ağına bağlanabilirliği açısından ülkenin en gelişmiş kenti olan İstanbul, kısa sürede küresel salgına dönüşen COVID-19'un Türkiye'de ilk görüldüğü ve en fazla etkilediği kenttir. COVID-19 vaka ve ölüm sayılarına ilişkin İstanbul'a yönelik tek resmi açıklama 3 Nisan 2020'de Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca tarafından yapılmıştır. Buna göre o tarihteki 20.921 COVID-19 vakasının 12.231'i İstanbul'dadır. Ülkenin tamamında gerçekleşen **toplam 425 can kaybının ise 210'u İstanbul'da yaşanmıştır. Bu açıklamalar toplam vakaların yüzde 59'unun, COVID-19 kaynaklı ölümlerin ise yüzde 49,5'inin İstanbul'da gerçekleştiğini göstermektedir.** 16 milyona yaklaşan nüfusuyla Türkiye nüfusunun yüzde 19'unu barındıran İstanbul, salgından hem halk sağlığı hem ekonomik olarak en fazla olumsuz etkilenme riskini taşımaktadır.

İstanbul, TÜİK tarafından 2017'de açıklanan şehirlerin ekonomik büyüklüğüne ilişkin verilere göre 970 milyar TL GSYH ile Türkiye ekonomisinin %31'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin en fazla çalışabilir nüfusunu, ülke toplam istihdamının yüzde 20'sini barındıran ve en 27 büyük işgücü hacmine sahip kentidir.* İstanbul'a ilişkin ekonomik veriler dikkate alındığında COVID-19 salgınının Türkiye ekonomisine etkisinin İstanbul'un etkilenme oranı ile son derece ilişkili olduğu açıktır. Dolayısıyla İstanbul'da salgının yayılımının kısa sürede kontrol altına alınması, Türkiye'nin salgının ekonomik etkilerinden olabildiğinde az hasarla çıkmasında büyük önem taşımaktadır.

COVID-19 ile mücadelede Türkiye'nin en önemli avantajı görece genç bir nüfusa sahip olmasıdır. Daha erken yaş gruplarına mensup bireylerin hastalığı hafif semptomlarla atlattığı ve herhangi bir sağlık kurumuna başvurma ihtiyacı duymadıkları bilinmektedir. Fakat COVID-19 ile ilgili diğer birçok hususta olduğu gibi bu konuda da bilimsel bir kesinlikten söz edebilmek mümkün değildir.

Türkiye ve en çok vakanın görüldüğü İstanbul'da COVID-19 ile mücadelede sorulması gereken hayati sorular şunlardır:

- Vaka sayısının artmasını engelleyecek tedbirler almak hala olanaklı mıdır?
- Vaka sayısındaki artış bu şekilde devam ettiği takdirde Türkiye ve İstanbul'u bekleyen toplumsal ve ekonomik sonuçlar nelerdir?

Ne yazık ki ilk soruya iyimser bir cevap verebilmek pek mümkün değildir. Türkiye, salgını durdurabilmek açısından son derece hayati bir dönemi başta ücretli izin ve sokağa çıkma yasağı olmak üzere gerekli önlemleri almayarak boşa harcamış, vakit kaybetmiştir. Hastalık, İstanbul ve diğer büyük şehirlerde oldukça yayılmış durumdadır. Bu noktaya gelmeyi engelleyebilmek için derhal sokağa çıkma yasağı ilan edilse ve tüm çalışanlara izin verilse dahi virüs kapmış fakat henüz enfekte olmamış kişilerin hastalığı daha da yaymasını engellemenin tek yolu yurttaşlara son derece yaygın bir şekilde test yapılmasıdır. Salgın başladığından beri sadece Güney Kore ve Almanya bu düzeyde kapsamlı test yapabilmeyi başarmıştır. Kalabalık nüfusu, sınırlı ekonomik kaynakları ve sağlık sisteminin kapasitesi nedeniyle Türkiye'nin bu denli kapsamlı bir önleyici tedbiri hayata geçirebilmesi oldukça güçtür.

Sağlık boyutunun yanında ekonomik boyuta bakıldığında ise, Koç Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Selva Demiralp ve çalışma arkadaşlarının sürdürdüğü "tam karantina uygulamasını geciktirmenin artan maliyetlerini araştıran çalışma"nın ilk

* https://www.istka.org.tr/media/131784/istanbul-da_istihdam_egilimlerinin_belirlenmesi-marmara-itu.pdf

bulgularına göre;

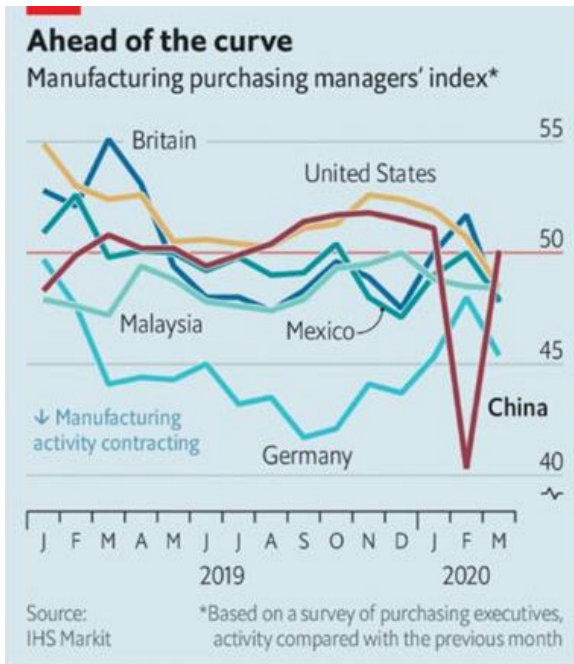
- "Ekonomi üzerindeki en az hasar ülke çapında uygulanacak bir aylık tam karantina uygulaması ile mümkündür.
- Tam karantina uygulaması geciktiği sürece salgını kontrol altına almak zorlaşmakta ve karantinada geçmesi gereken süre (ve dolayısıyla ekonomik maliyet) artmaktadır."

Dolayısıyla, salgının daha da ağır toplumsal ve ekonomik sonuçlara yol açmasını engelleyebilecek önlemlerin acilen hayata geçirilmesi hayati bir önem arz etmektedir. İlerleyen bölümlerde, hemen sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi ve belirli bir süre kesintisiz sokağa çıkma yasağı ilan edilmemesi durumlarında yaşanacak olası senaryolar aktarılmaktadır.

Senaryo 1 - Hemen Sokağa Çıkma Yasağı İlan Edilmesi ve Sıkı Karantinaya Geçilmesi

Hemen sokağa çıkma yasağı ilan etme kararı hem vatandaşların sağlığını ve hayatını hem de orta ve uzun vadede ekonominin geleceğini güvence altına alacak tek seçenektir. Mümkün olduğunca erken sokağa çıkma yasağı kararı alındığı durumlarda hem bulaşının devam etmesinin önü hızla ve büyük oranda kesilecek hem de ekonomik faaliyetlerin geçici bir süre için durmasının ardından hızlı bir ekonomik toparlanma sağlanabilecektir.

Dünyada Çin örneği, sıkı karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulamasının ekonomik faaliyetlerin 2-3 aylık bir kesintinin ardından hızla toparlanmasını sağladığını göstermektedir. Sıkı önlemler ve sokağa çıkma yasağı kararını uygulayan ülkelerin başında gelen Çin'de, ilk vakaların görüldüğü nüfusu 60 milyona yaklaşan Hubei eyaletinde 24 Ocak'ta sıkı karantina ve sokağa çıkma yasağı tedbirleri uygulamaya koyulmuştur. Bu önlemleri takiben 3 hafta içinde günlük yeni vaka sayısı azalmaya başlamıştır. Karantina kararından 76 gün sonra Hubei'de seyahat yasakları kalkmış ve gündelik hayat ve ekonomik faaliyetler kontrollü biçimde (maske takma zorunluluğu devam ederek) normale dönmeye başlamış, Çin ekonomisi de genel olarak 2 aylık bir ani duraklamanın ardından tekrar toparlanmaya başlamıştır.

The Economist

Yandaki grafikte Çin'de Ocak-Mart ayları arasında %40'lara varan üretimdeki daralmanın ardından, hızlı bir toparlanma yaşandığı görülmektedir. Buna karşın, İngiltere, ABD, Almanya'da üretimdeki daralmanın devam ettiği izlenmektedir. Çin örneği bizlere hem ölümlerin önüne geçilmesi hem de sağlıklı ve hızlı bir ekonomik toparlanma için sıkı karantina uygulamasının önemini göstermektedir.

Belli bir süre kesintisiz olarak uygulanacak sıkı bir karantina ve sokağa çıkma yasağının Çin örneğinden de görülebileceği gibi en büyük yan etkisi, şüphesiz ekonomik faaliyetlerin bu süre boyunca neredeyse tamamen duracak olması ve aşağıda daha ayrıntılı tahminlerde ifade edildiği 29 ve Çin'de de fiilen gözlemlendiği gibi yaşanacak yaklaşık bir çeyreklik (3 aylık -Nisan-Haziran dönemi) %40'lara varan ekonomik küçülmeye etkisi - %10'dur.

Dünya Gazetesi yazarı iktisatçı Fatih Özatay Türkiye için ekonomik faaliyetlerin durması durumunda

* <https://yetkinreport.com/2020/04/16/tam-karantina-geciktikce-ekonomik-maliyet-artiyor/>

yaşanacak küçülmeyi aşağıdaki tabloda benzer biçimde -%38 olarak tahmin etmiştir. Bu küçülme 3 ay ile sınırlı kalırsa yıllık etkisi -%9.5 olacaktır. *

Bu oranlar hesaplanırken tüketimdeki payı %16 olan ulaştırma harcamalarının, payı %5.6 olan eğlence ve kültür harcamalarının, payı %7.9 olan lokanta ve otel harcamalarının çok azalacağı ve mal ve hizmet ihracatımızın yaklaşık %11'ini oluşturan turizm gelirlerinin tamamen sıfırlanacağı varsayılmıştır.

(kriz öncesi = 100)	
1. Özel tüketim harcamalarına ağırlıklandırılmış etki	65
1.a Gıda ve alkolsüz içecekler	95
1.b Alkollü içecekler, tütün	85
1.c Giyim ve ayakkabı	60
1.d Konut, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	100
1.e Mobilyalar, ev ekipmanları, ev bakım ve onarımı	50
1.f Sağlık	100
1.g Ulaştırma	35
1.h Haberleşme	100
1.i Eğlence ve kültür	10
1.j Eğitim	90
1.k Lokantalar ve oteller	10
1.e Çeşitli mal ve hizmetler	50
2. Devletin tüketim harcamaları	120
3. Yatırım harcamaları	30
4. Mal ve hizmet ihracatına ağırlıklandırılmış etki	58
4.a Mal ihracatı ile turizm dışında kalan gelirler	65
4.b Turizm gelirleri	0
5. Mal ve hizmet ithalatına ağırlıklandırılmış etki	61
5a. Enerji dışı mal ithalatı ve turizm dışı hizmetler	65
5.b Enerji ithalatı	50
5.c Turizm giderleri	0
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	62
Büyüme Oranı	-38

■ Fatih Özatay
7 Nisan 2020

Ekonomik küçülmeye ek olarak sıkı karantina süresi boyunca çalışmayacak olan kesimin ücret kaybının kamu kaynaklarınca üstlenilmesi gerekmektedir. Ücretleri zaten devlet tarafından karşılanan 13 milyon emekli, 4,6 milyon kamu çalışanı ile tarım sektöründe çalışanlar dışarıda tutulduğunda, Türkiye'de virüs salgını süresince ücretleri en çok risk altında olan gruplar şunlardır:

a-) 16 milyon kişi: 4/a kategorisinde özel sektörde ücretli/yevmiyeli çalışanlar

b-) 5.2 milyon kişi: Özel sektörde ücretli/yevmiyeli kayıtdışı çalışanlar

c-) 2.6 milyon kişi: 4/b kategorisinde esnaflar

Türkiye genelinde uygulanacak bir sokağa çıkma yasağı durumunda **toplam yaklaşık 24 milyon ücretlinin** ücretleri bu süre boyunca belli oranda kamu kaynakları tarafından karşılanmalıdır. **İstanbul'da ise toplam istihdam 2019 sonu itibarıyla 5 milyon 788 bin kişidir**, bunların büyük çoğunluğu yukarıda sıralanan 3 kategoriye girmektedir. İstanbul özelinde ilan edilecek bir sokağa çıkma yasağı durumunda da 5 milyonu aşkın çalışanın ücretlerinin bu süre zarfından belli oranda kamu kaynakları ile karşılanması gerekmektedir. Şüphesiz özel sektörde çalışan (kayıtlı+kayıtdışı) yaklaşık 21.2 milyon çalışan ile kendi hesabına çalışan 2.6 milyon esnafın ücret kayıplarının sıkı karantina süresi boyunca belli bir oranda üstlenilmesinin bütçe üzerinde yaratacağı bir maliyeti bulunmaktadır.

* Fatih Özatay, "Ekonomik Küçülmenin Boyutu için bir Hesaplama" Dünya Gazetesi, 7 Nisan 2020 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ekonomik-kuculmenin-boyutu-icin-bir-hesaplama/467025>

Ancak virüsün bulaşı tehdidi tamamen ortadan kalkmadan ekonomik faaliyetlerin asla normale dönemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla belirli bir süre sıkı karantina uygulaması sonucunda hem bu süre boyunca bulaşından kaynaklanacak binlerce ölümün önüne geçilmesi hem de ekonomik faaliyetlerin orta ve uzun vadede normale dönerek hızla toparlanması mümkün olacaktır. Elde edilecek bu kazanımlar, geçici bir ekonomik daralma ve ücretlilerin kayıplarının bütçe üzerinde yaratacağı yükün maliyetinin çok üzerindedir.

Senaryo 2 – Kesintisiz Sokağa Çıkma Yasağı İlan Edilmemesi

Türkiye genelinde veya İstanbul için sokağa çıkma yasağı kararı alınmamasının ardında hem ekonominin devamlılığını ve büyümesini insan hayatının önüne koyan bir siyasi tercih hem de virüs salgınının 3 ay içinde ve en geç Haziran sonuna kadar halihazırda alınan önlemlerle kendiliğinden ortadan kalkacağına dair temelsiz birtakım tahmin ve varsayımlar yatmaktadır. Örneğin Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy 2 Nisan'da yaptığı ve 7 Nisan'da tekrarladığı açıklamada "turizmin Mayıs sonunda Ramazan Bayramı ile yeniden canlanacağını ve Haziran başı itibarıyla de Asya ülkeleriyle turist gidiş-gelişlerinin başlayacağını" iddia etmiştir. Ne var ki, virüs salgınının böylesi kısa bir süre içinde a) yazın havaların ısınması; b) ilaç ve aşı geliştirilmesi; c) alınan sosyal mesafelenme önlemlerinin yeterli olması ile 2-3 ayda ortadan kalkacağına dair varsayımları destekleyen hiçbir bilimsel temel bulunmamaktadır.

Çokça dile getirilen "yaz aylarının gelip havaların ısınmasıyla bulaşının sona ereceği" varsayımı bilimsel olarak çürütülmüştür. Kaldı ki, havaların sürekli sıcak olduğu ve yıl boyunca 30 dereceye yakın seyrettiği ekvatora yakın ülkelerde de virüs salgını devam etmektedir. Virüsü baskılayacak ilaçlar geliştirilse bile aşı bulunmadan salgının tamamen sona ermeyeceği bir gerçektir ve yan etkileri test edilmiş ve yeterince denenmiş bir aşının geliştirilerek uygulanmasının en az bir yılı bulacağı konunun uzmanları tarafından defalarca dile getirilmiştir. Çalışanların hafta içi işe gitmeye devam ettiği ve sokağa çıkma yasağı uygulamasının yalnızca hafta sonu ile sınırlandırıldığı Türkiye'de alınan sosyal mesafelenme önlemlerinin yeterli olmadığı da aşıkardır.

Kısacası, Türkiye genelinde veya İstanbul için sokağa çıkma yasağı kararının alınmaması, salgının boyutlarının baş edilemez seviyelere ulaşması ve bir aşı geliştirilip uygulanana kadar yani bir yıldan uzun bir süre devam etmesi riskini taşımaktadır. Şüphesiz böylesi bir durum karantina sürecinde yaşanacak ekonomik daralmanın bir yıla yayılarak çok daha büyük bir ekonomik krize yol açmasına sebep olacaktır. Bunun yanında, Türkiye'de ilk vakanın açıklandığı tarihten kısa bir süre sonra 16 Mart'ta alınan kararlarla kapatılan, günlük hayatın parçası küçük işletmeler (Bar, mağaza, restoranlar, kafeler, kahvehaneler, spor salonları, internet kafeler, 31 sinema salonları, kuaförler/beberler vb.) salgın yayılmaya devam ettiği sürece kapalı kalacak ve salgının söz konusu küçük ve orta ölçekli işletmelere etkisi gün geçtikçe artacaktır.

Aslında sokağa çıkma yasağı kararı alınmaması 3 ay süreli bir ekonomik ani duruş ve (bir çeyreklik -%40 civarı) geçici ekonomik küçülme ile istihdam ve ücret kaybına uğrayacak 24 milyon çalışanın zararlarını tazmin etmemek karşılığında hayatlarımızla oynanan bir kumardır.

Bu kumara göre, 2-3 ay içinde ve Haziran sonuna kadar kendiliğinden geçeceği varsayılan virüs salgınının daha düşük bir ekonomik maliyetle atlatılacağı varsayılmaktadır.

Dönemler	GSYH Büyüme Tahminleri (%)
1. Çeyrek	3,4
2. Çeyrek	-14,8
3. Çeyrek	-4,8
4. Çeyrek	0,7
Yıllık Toplam	-3,9

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, iktisatçı Zafer Yükseler'in tahmin ve hesaplamalarına göre salgın 3 ay içinde ve tam sokağa çıkma yasağı ilan edilmeden şu anki önlemlerle atlatılabilirse Nisan-Haziran dönemi yani 2. çeyrek için ekonomik küçülme -%40 değil -%14.8 olacak, ekonomi son çeyrekte toparlanacak ve 2020 için yıllık küçülme -%3.9 ile sınırlı kalacaktır.*

Daha az ekonomik küçülmeye ek olarak ücret kaybı yaşayan çalışanların sayısı da daha düşük kalacaktır. Tam karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulanması durumunda 24 milyon çalışan 3 aylığına ücret kaybına uğrayacakken aşağıdaki tabloda görülebileceği gibi Zafer Yükseler'in tahminlerine göre halihazırda şu an 5.6 milyon çalışanın ücret kaybına uğradığı tahmin edilmektedir.

Tablo:5- Covid-19 Salgının İstihdama Etkisine İlişkin Tahmin

	Etkilenen İşgücü Sayısı (Bin Kişi)
1.212 Bin İşletmenin Faaliyetinin Durdurulmasının Etkisi	1.350
2. Şehir İçi ve Şehirlerarası Taşımacılığın Sınırlandırılmasının Etkisi	450
3. 65+ yaş grubuna uygulanan sokağa çıkma yasağı	850
4. 20 yaş ve altındakilere uygulanan sokağa çıkma yasağı	500
5. Diğer Hizmet Sektörlerinin İş kaybı	1.900
6.Özel kesim imalat sanayiinde iş kaybı	550
TOPLAM	5.600

Kaynak: TÜİK, SGK ve kendi hesaplamalarımız.

Özetle Çin'in uyguladığına benzer biçimde 3 aylık sıkı karantina ve sokağa çıkma yasağı karşılığında %40'lık bir çeyreklik geçici ekonomik küçülme ve 24 milyon kişilik ve 3 aylık bir ücret kaybının ardından virüs salgınının kesin olarak ortadan kaldırılması ve bunu takip eden sağlıklı bir hızlı ekonomik toparlanma yerine, daha düşük bir ekonomik maliyetle yalnızca %14.8'lik bir çeyreklik ekonomik küçülme ve 5.6 milyon kişilik bir ücret kaybı ile virüs salgınının geçirilmesi umulmaktadır. Başta da belirtildiği gibi bu hesap tamamen virüs salgınının bir şekilde kendiliğinden 2-3 ay içinde sona ereceğine dair bilimsel temeli olmayan varsayımlara dayanmaktadır.

Ne var ki, virüs salgını 3 ay sonra "kendiliğinden" sona ermezse ve tam tersi sokağa çıkılmaya devam edildiği için daha da yaygınlaşırsa bunun yaratacağı çok daha büyük ekonomik ve insani maliyet hesaba katılmamaktadır. Hemen sokağa çıkma yasağı kararı uygulanmadığı için 3 ay sonra yaşanacak ekonomik toparlanma,

* Zafer Yükseler, "Koronavirüs (COVID-19) Salgınının İstihdam ve Büyümeye Etkisi", 8 Nisan 2020, https://www.researchgate.net/publication/340511319_KORONAVIRUS_COVID19_SALGINININ_ISTIHDA_M_VE_BUYUMEYE_ETKISI

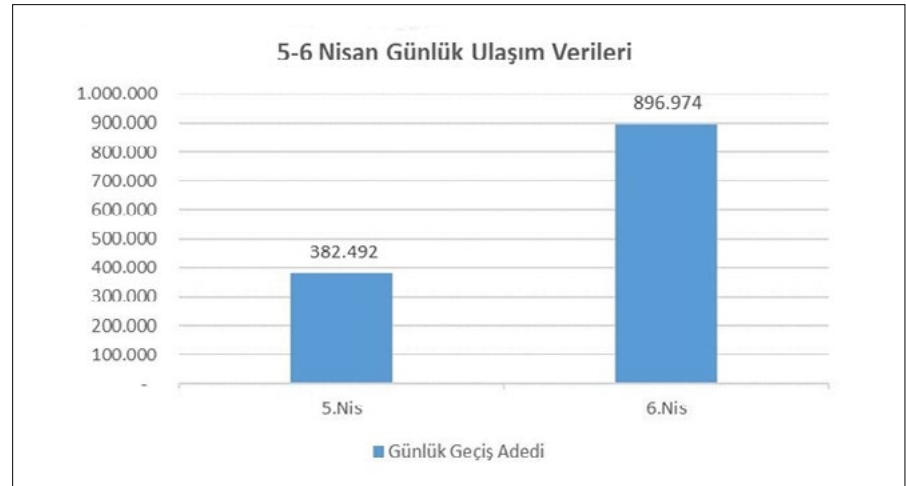

aşının bulunup geliştirilmesine kadar geçecek belirsiz ve belki bir yıldan da daha uzun bir süre boyunca ertelenmiş olacaktır. Bu durumda sadece 2. çeyrek değil 3. ve 4. çeyrek ve hatta 2021 yılında da ekonomi küçülmeye devam edecektir. İstihdam kaybı artacak, işsizlik kronikleşecektir. Bu uzun süre boyunca bulaşı devam edeceği için yeni vakalar ve maalesef ölümler de katlanarak artacak gerek sağlık sistemi gerek ekonomik sistem tamamen tıkanma noktasına gelecektir.

Bu raporun ilk bölümünde incelenen ülke örneklerinde de görülebileceği gibi bugüne kadar ulusal veya bölgesel tam karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulaması gerçekleştirilmeden COVID-19 günlük yeni vaka sayılarını azaltmak mümkün olmamıştır. Türkiye'de de günlük yeni vaka sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Türkiye'deki COVID-19 yeni vaka grafiği bu haliyle, Çin, İtalya ve İspanya'da sıkı karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulamalarından 3 hafta kadar sonra gözlemlenen günlük yeni vaka sayılarındaki düşüş trendinin tam tersi bir ivme göstermektedir.

Sokağa çıkma yasağı kapsamı dışında kalan 20-65 yaş arası çalışan nüfus ile aynı yaş aralığında çeşitli başka nedenlerle sokakta olan nüfusun dolaşımı günlük vaka ve ölüm sayılarındaki artışın devam etmesine yol açmaktadır.

İstanbul'da sokağa çıkma yasağı olmayan son hafta sonu (5 Nisan Pazar günü itibariyle) 380 bin kişi sokağa çıkarken hafta içi (6 Nisan Pazartesi itibariyle) 900 bin civarında 20-65 yaş aralığındaki nüfus toplu taşıma kullanmıştır. Bu sayı, hafta sonu sokağa çıkma yasağı uygulanan 11-12 Nisan'ı takip eden 13 Nisan Pazartesi günü %13 civarında artmış ve 1 milyona yükselmiştir. Her ne kadar İstanbul'daki toplu taşıma kullanımı Mart ayı başında günlük 7 milyon üzerinden Nisan başında 1 milyona düşse de bu sayı hala çok yüksektir. Özel araçlarıyla dışarı çıkanlar, taksi ve minibüs kullananlar ve yaya olarak işe giden veya dolaşanlar da ilave edilince İstanbul'da her gün sokağa çıkan nüfusun çok daha fazla olduğu tahmin edilebilir. Birçok orta ölçekli Avrupa şehrinin toplam nüfusundan fazla miktarda bir nüfus İstanbul'da her gün bulaşı riski altında sokağa çıkmaya devam etmektedir.

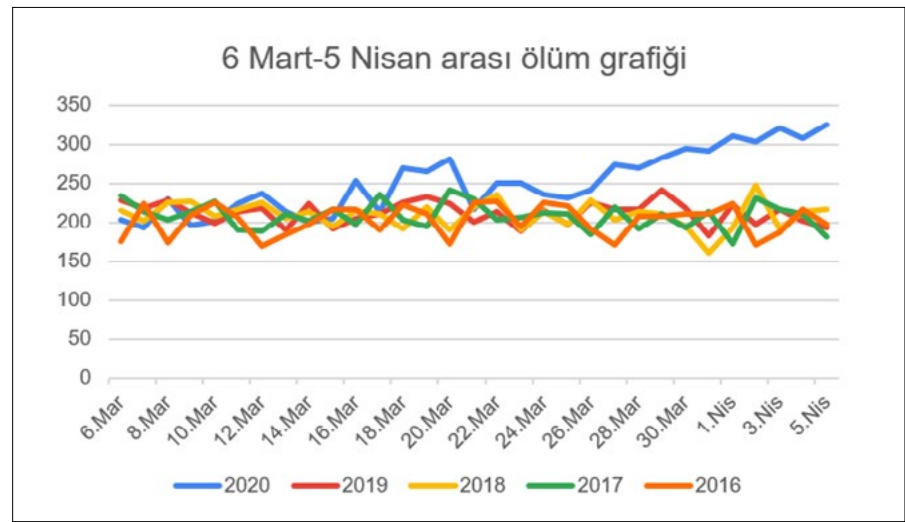

Sağlık Bakanlığı'nın 7 Nisan tarihli basın açıklamasında paylaşılan aşağıdaki verilere göre **Türkiye'deki vakaların neredeyse %80'i 20-65 yaş aralığında bulunmaktadır.** Bu yaş aralığının İstanbul için de benzer olduğu tahmin edilebilir. Sürekli bir sokağa çıkma yasağı uygulanmadığı müddetçe:

- 20-65 yaş aralığındaki çalışan nüfusun virüsü birbirine bulaştırma süreci, sokağa çıkma yasağı ilan edilmediği sürece devam edecektir.
- Aynı zamanda 20-65 yaş arasındaki nüfusun beraber yaşadığı 65 yaş üzerinde veya kronik başka hastalığı bulunan aile bireyleri varsa, risk grubundaki bu kişilere bulaşı riski de devam edecektir.

► 20-65 yaş aralığındaki nüfusta COVID-19 dolayısıyla ölüm oranları düşük olsa da hastalanma ve hastanede yoğun bakım ihtiyacı oluşma riski yüksektir. Dolayısıyla 20-65 yaş arasındaki sokakta ve çalışan nüfusun hastalanmaya devam etmesi hastane yatak kapasitelerinin aşılmasına yol açabilir. Bu durum, daha önce İtalya ve İspanya'da gözlemlendiği gibi Türkiye ve İstanbul özelinde de COVID-19 dışında çeşitli başka rahatsızlıklardan dolayı hastane ve yoğun bakım hizmetinden yararlanamayan hastaların ölümlerine yol açabilir.

Gerek İtalya ve İspanya'da salgının seyrine ilişkin yapılan analizlerde gerek Türkiye ve İstanbul için yapılan araştırmalarda; COVID-19 salgını boyunca yaşanan ölümlerin sayıları önceki senelerin ortalamalarıyla karşılaştırıldığında, toplam ölüm sayısının COVID-19 kaynaklı ölümlerden daha fazla arttığı görülmektedir. Türkiye.gov.tr üzerinden ölüm verilerine bakılarak hazırlanan aşağıdaki grafikte * İstanbul'daki 6 Mart-5 Nisan arasındaki ölümlerin son 4 yıllık ortalamadan 1218 kişi daha fazla olduğu görülmektedir.

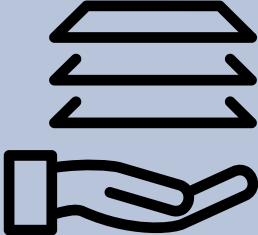
Bu durumda 5 Nisan itibarıyla İstanbul'da resmi rakamlara orantılandığında 300 kadar COVID-19 kaynaklı ölüm olmuştur. Geriye kalan 918 kişilik fark ise ya COVID-19 testi sonuçlanmadan yaşanan COVID-19 kaynaklı vefat ya da COVID-19 salgını dolayısıyla hastane ve sağlık hizmetlerine ulaşamayıp başka rahatsızlıklardan hayatlarını kaybeden yani dolaylı olarak COVID-19 salgınından ölen kişilerden oluşmaktadır. Kısacası, COVID-19 salgını sadece doğrudan değil sağlık sistemini zorlayarak dolaylı ölümlere de yol açmaktadır.

Tüm bu nedenlerle salgının ve etkilerinin önüne geçilememesi ve sağlık sisteminin kapasitesinin aşılması durumunda gecikmeli de olsa tam karantina ve sokağa çıkma yasağı kararı alınabilir. Ancak COVID-19 vakalarının yeterli önlem alınmaması durumunda üstel olarak katlanarak arttığı göz önünde bulundurulursa en küçük bir gecikme bile vakalara yüzbinlerce yenisinin eklenmesine, ölümlerin de binlerle ifade edilmesine yol açacaktır.

Sokağa çıkma yasağının en büyük avantajı şüphesiz önlenebilecek bulaşılardan kaynaklanacak ölümlerin önüne geçilmesi, virüsün büyük oranda kontrol altına alınması ve sağlık sisteminin rahatlatılmasıdır. Ekonomide kamu kaynaklarının desteğiyle yaşanacak bir kesintinin ardından 3 aylık periyod sonunda virüs tehdidinin büyük oranda bertaraf edilmesiyle beraber tedbirli bir biçimde hayat tekrar normale dönebilecek, ekonomik faaliyetlerdeki toparlanma çok daha hızlı olacaktır. Yaklaşık 3 aylık sıkı karantina uygulamasının ardından Çin ekonomisinin 3 ayın sonunda hızla toparlanması buna örnektir.

* <https://jurnaltr.com/genel/jurnal-turkiye-ozel-olu-sayilari-gercegi-yansitmiyor-mu-istanbulda-olum-sayilarindaki-ciddi-artistin-nedeni-ne/>

Genel Değerlendirme

COVID-19 salgını, hem halk sağlığına hem de ekonomiye etkileri açısından 2020 yılı başından itibaren küresel gündemdeki yerini korumaktadır. Farklı ülkeler salgının olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli önlemler almaktadır. Mevcut veriler ve uygulamalar incelendiğinde; sağlık açısından salgının yayılımının azaltılmasına ilişkin alınan önlemlerin en etkilisinin sokağa çıkma yasağı veya sıkı karantina olduğu görülmektedir.

Devam eden salgın sürecinde her geçen gün veriler güncellenmekte ve yeni uygulamalar hayata geçirilmekte, yeni önlemler açıklanmaktadır. Bu durum, sürecin izlenmesini ve kapsamlı analiz çalışmaları yapılmasını güçleştirmektedir.

Bu raporun yazılmaya başlandığı 8 Nisan tarihinde Türkiye'deki toplam vaka sayısı 38.228 ve ölüm sayısı 812 iken, 19 Nisan itibarıyla toplam vaka sayısı 2 kattan fazla artarak 82.329'a, ölüm sayısı ise 1.890'a ulaşmıştır. Türkiye'de salgınla mücadele kapsamında 11-12 Nisan tarihlerinde 30 büyükşehir ve Zonguldak ilinde, haftasonunu kapsayan 2 günlük sokağa çıkma yasağı uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ancak söz konusu yasağın uygulamaya geçmeden yaklaşık 2 saat önce (10 Nisan 22.00 civarı) açıklanması ve açıklamada yasağın detaylarının (sürdürülecek hizmetler, yasak kapsamı dışında tutulan işletmeler vb.) kapsamlı olarak bildirilmemesi sebebiyle Türkiye genelinde yaklaşık 250-300 bin kişi* salgının seyri açısından son derece önemli olan sosyal mesafenin korunması kurallarını hiçe sayarak günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere sokağa çıkmıştır. Bu durumun salgının yayılması üzerindeki etkisi önümüzdeki günlerde izlenecek vaka ve ölüm sayıları ile ortaya çıkacaktır. Bunun yanında, evden çalışma imkanı olmayan ve hafta içi kalabalık ortamlarda çalışmak zorunda olan büyük miktarda çalışanın evlerine her gün virüs taşıma riski bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

Bununla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Direktörünün 8 Nisan'da yaptığı "Türkiye'de geçen hafta virüsün yayılmasındaki büyük artıştan kaygılıyız. Bildirilen vakaların yüzde 60'ı İstanbul'dandı" açıklaması** ile DSÖ sözcüsünün 14 Nisan açıklamasındaki *** "Bazı ülkelerde hafif düşüş var ancak İngiltere ve Türkiye'deki koronavirüs vakalarında halen yükseliş gözleniyor" ve "Kesinlikle henüz pik noktasını görmedik" ifadeleri salgının Türkiye ve İstanbul'daki seyri açısından kaygı vericidir. Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın ise 16 Nisan'da verdiği bir röportajda17**** "Hayatın normalleşmesine dair bir ön görünüş var mı?" sorusu üzerine "Şu anda bir şey söylemenin erken olduğunu, bu konuyu Sağlık Bakanlığına, Bilim Kuruluna ve diğer bilim insanlarına sorduklarını" aktararak "insanlar genel manada dünya çapında bağışıklık kazandığı ve eş zamanlı olarak aşı bulunduğu tam anlamıyla kontrol altına alınmıştır denebilecek" ifadeleriyle Türkiye'nin içinde bulunduğu sürecin belirsizliğini vurgulamıştır.

Tüm bunların yanında daha önce ifade edildiği gibi, devam eden süreçte her gün güncellenen verilerle kapsamlı analiz yapılması oldukça güç olsa da öncü bilimsel araştırmaların ilk bulgularında; "Tam karantina uygulamasında geç kalınan her gün, vaka sayısını ve dolayısı ile salgının kontrol altına alınması için geçecek süreyi arttırarak beraberinde gelecek ekonomik maliyeti de artırıyor. Örneğin ... toplam vaka sayısı yaklaşık 70,000 iken tam karantina uygulandığında 42 günlük bir sürede salgın kontrol altına alınabiliyor" ifadeleri dikkat çekmektedir.

Bu çerçevede, sokağa çıkma yasağı kararında gecikilen her günün hem önüne geçilebilecek ölümlerin artmasına hem de orta ve uzun vadede ekonomik kaybın büyümesine yol açacağını bir kez daha hatırlatmak gerekmektedir. İnsan sağlığının değeri, üzerinde tartışılacak bir konu değildir.

* <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/icisleri-bakani-suleyman-soyludan-sokaga-cikma-yasagi-elestirilerine-cevap-geldi-6186832>

** <https://www.yeniakit.com.tr/haber/dunya-saglik-orgutunden-turkiye-aciklamasi-bu-durumdan-endiseliyiz-1170927.html>

*** <https://www.haberturk.com/dunya-saglik-orgutu-nden-turkiye-aciklamasi-2645692>

**** <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskanligi-sozcusu-ibrahim-kalin-ntvde,xsb7PwJ1aESI6JNim-8Z9w>

